Mesnevi: Nazım Biçimi, Konuları ve Önemli Örnekleri

Çalışma Kâğıdı · 30 Soru · Kolaydan Zora

Ad Soyad _____ Sınıf / No _____ Tarih _____

KONU ÖZETİ

- **Mesnevi:** Her beyti kendi arasında kafiyeli olan divan şiiri nazım biçimidir. Kafiye düzeni **aa, bb, cc, dd…** şeklindedir; beyit sayısı sınırsızdır. Bu yüzden uzun olayları, hikâyeleri anlatmaya elverişlidir.
- Mesnevilerde genellikle **aşk, kahramanlık, tasavvuf, din, ahlak ve hiciv** konuları işlenir. Mesneviler aruz ölçüsüyle yazılır; olay örgüsü, kişiler, zaman ve mekân gibi yapı unsurları bulunur.
- Mesneviler, masal, halk hikâyesi ve meddah hikâyeleri gibi geleneksel anlatı türleriyle birlikte toplumun **anlatı ihtiyacını** karşılamıştır; bazı araştırmacılar onları "dönemin romanı" olarak görür.
- **Önemli mesneviler:** Harnâme ve Hüsrev ü Şîrîn (Şeyhî), Vesîletü'n-Necât / Mevlid (Süleyman Çelebi), Leylâ vü Mecnûn (Fuzûlî), Yûsuf u Zelîhâ (Şeyyâd Hamza), İskendernâme (Ahmedî). **Hamse:** Bir şairin yazdığı beş mesneviden oluşan dizi (Nizâmî'nin Penc-genc'i).
- **Şeyhî (XV. yy.):** Asıl adı Yusuf Sinan'dır, hekimdir. **Harnâme**, bir eşeğin başına gelenler üzerinden toplumu eleştiren; Türk edebiyatında **hiciv** türünün en güzel örneklerinden biri kabul edilen mesnevidir.

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 Boşlukları doldurunuz.

a) Her beyti kendi arasında kafiyeli olan divan şiiri nazım biçimine ..... denir.

b) Mesnevinin kafiye düzeni ..... şeklindedir.

c) Bir şairin yazdığı beş mesneviden oluşan diziye ..... denir.

2 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.

( ) Mesnevilerde beyit sayısı sınırlıdır.

( ) Mesneviler aruz ölçüsüyle yazılır.

( ) Mesnevi, uzun olayları anlatmaya elverişlidir.

( ) Mesnevilerde olay örgüsü ve kişiler bulunmaz.

3 Mesnevi nazım biçiminin **uzun hikâyeleri anlatmaya elverişli olmasının** temel nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

A) Hece ölçüsüyle yazılması

B) Her beytin kendi içinde kafiyelenmesi ve beyit sayısının sınırsız olması

C) Dörtlüklerden oluşması

D) Tek bir kafiyeyle yazılması zorunluluğu

E) Yalnızca lirik duyguları işlemesi

4 Mesnevileri şairleriyle eşleştiriniz.

a) Harnâme b) Leylâ vü Mecnûn c) Vesîletü'n-Necât (Mevlid) d) İskendernâme

1. Süleyman Çelebi 2. Ahmedî 3. Şeyhî 4. Fuzûlî

5 Aşağıdakilerden hangisi mesnevilerde **sık işlenen** konulardan biri **değildir**?

A) Aşk B) Tasavvuf C) Kahramanlık D) Din ve ahlak E) Günlük gazete haberleri

6 Türk edebiyatında hiciv türünün en güzel örneklerinden biri kabul edilen mesnevi aşağıdakilerden hangisidir?

A) Harnâme
B) Leylâ vü Mecnûn
C) Vesîletü'n-Necât
D) Yûsuf u Zelîhâ
E) Hüsrev ü Şîrîn

7 Aşağıdakilerden hangisi Şeyhî ile ilgili **yanlış** bir bilgidir?

A) XV. yüzyılda yaşamıştır.
B) Hekimlik yapmıştır.
C) Hece ölçüsüyle koşmalar yazan bir halk ozanıdır.
D) Mesnevi alanında usta kabul edilir.
E) Hüsrev ü Şîrîn adlı bir mesnevi yazmıştır.

8 Mesnevi ile gazeli **kafiye düzeni** ve **beyit sayısı** yönünden karşılaştırınız.

9 Aşağıdaki mesnevi–konu eşleştirmelerinden hangisi **yanlıştır**?

A) Leylâ vü Mecnûn – aşk
B) Harnâme – hiciv
C) Vesîletü'n-Necât – kahramanlık
D) İskendernâme – kahramanlık ve tarih
E) Yûsuf u Zelîhâ – aşk

10 "Nizâmî'nin Penc-genc'i" örneğinde olduğu gibi bir şairin yazdığı beş mesneviden oluşan diziye ne ad verilir?

A) Divan B) Tezkire C) Cönk D) Hamse E) Mecmua

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 Bir padişah varmış eski zamanda,
Adı anılırmış dünyanın her yanında.
Bir gün vezirine açmış derdini,
Bilmek istermiş hayatın sırrını.
Vezir demiş: "Sabırdır her işin başı,
Sabırla yumuşar en katı taşı."
Bu dizelerin mesnevi nazım biçiminde yazıldığını gösteren özellik aşağıdakilerden hangisidir?

A) Dizelerin dörtlükler hâlinde düzenlenmesi
B) Bütün beyitlerin aynı kafiyeyle bitmesi
C) Her dörtlüğün sonunda nakarat bulunması
D) Şairin adının son beyitte geçmesi
E) Her beytin dizelerinin kendi arasında kafiyeli olması

12 Bir padişah varmış eski zamanda,
Adı anılırmış dünyanın her yanında.
Bir gün vezirine açmış derdini,
Bilmek istermiş hayatın sırrını.
Vezir demiş: "Sabırdır her işin başı,
Sabırla yumuşar en katı taşı."
Bu dizelerde mesnevilerin **anlatmaya bağlı** yapısını gösteren **iki unsur** yazınız.

13 Bahar geldi, açıldı gül bahçede,
Bülbül öttü, dal eğildi rüzgârla.
Gönül coştu, şevke geldi her yüce,
Seher vakti yol göründü yâr ile.
Bu dizeler mesnevi olarak düzenlenmek istenirse aşağıdaki işlemlerden hangisi yapılmalıdır?

A) Dizeler dörtlük hâlinde yazılmalıdır.
B) Her beyit kendi içinde kafiyeli olacak biçimde dize sonları düzenlenmelidir.
C) Bütün dizeler aynı sesle bitmelidir.
D) Nakarat dizesi eklenmelidir.
E) Hece ölçüsüne göre düzenlenmelidir.

14 "Mesneviler, ortaya çıktıkları dönemin romanı sayılabilir."
Bu görüşü **en çok** destekleyen özellik aşağıdakilerden hangisidir?

A) Aruz ölçüsüyle yazılmaları
B) Beyitlerden oluşmaları
C) Olay örgüsü, kişiler, zaman ve mekân unsurlarıyla uzun bir hikâye anlatmaları
D) Divan şairlerince yazılmaları
E) Farsça sözcükler içermeleri

15 Aşağıdaki ifadelerin başına doğru ise D, yanlış ise Y yazınız.
( ) Harnâme'nin şairi Şeyhî'dir.
( ) Harnâme bir aşk mesnevisidir.
( ) Harnâme, hiciv türünün başarılı örneklerinden kabul edilir.
( ) Harnâme'nin şairi XV. yüzyılda yaşamıştır.

16 Mesneviler ile halk hikâyeleri arasındaki **ortak** özellik aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yalnızca aruz ölçüsüyle yazılmaları
B) Anonim olmaları
C) Tamamen nazımla anlatılmaları
D) Toplumun anlatı ihtiyacını karşılayan, olay çevresinde gelişen metinler olmaları
E) Yazarlarının hep saray çevresinden olması

17 Aşağıdakilerden hangisi meddah hikâyeleri ile mesneviler arasındaki bir **farklılıktır**?

A) Meddah hikâyesi bir anlatıcı tarafından topluluk önünde sözlü olarak anlatılır; mesnevi yazılı ve manzum bir eserdir.
B) İkisinde de olay örgüsü bulunur.
C) İkisi de toplumun anlatı ihtiyacını karşılar.
D) İkisinde de kişiler yer alır.
E) İkisi de okuru ya da dinleyiciyi eğlendirebilir.

18 **Hiciv** nedir? Harnâme'nin hangi özelliği onu bu türe örnek yapar? Kısaca açıklayınız.

19 Aşağıdaki mesnevilerden hangisinin konusu **dinî**dir?

A) Leylâ vü Mecnûn
B) Vesîletü'n-Necât
C) Harnâme
D) İskendernâme
E) Hüsrev ü Şîrîn

20 "Leyla ile Mecnun" hikâyesi Türk edebiyatında en güzel biçimde hangi şair tarafından mesnevi olarak işlenmiştir?

A) Şeyhî B) Süleyman Çelebi C) Ahmedî D) Şeyyâd Hamza E) Fuzûlî

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 "Divan şiirinde gazel, şairin iç dünyasını birkaç beyitte yoğunlaştırır. Oysa bir hükümdarın seferlerini ya da iki sevgilinin yıllara yayılan hikâyesini anlatmak isteyen şair, kafiye sıkıntısı çekmeden yüzlerce, hatta binlerce beyit yazabileceği bir biçime ihtiyaç duyar."
Bu parçada sözü edilen ihtiyacı karşılayan nazım biçimi ve onun temel özelliği aşağıdakilerin hangisinde birlikte verilmiştir?

A) Kaside – bütün beyitlerin aynı kafiyeyle bitmesi
B) Rubai – dört dizeden oluşması
C) Mesnevi – her beytin kendi içinde kafiyelenmesi
D) Gazel – ilk beytin kendi içinde kafiyeli olması
E) Koşma – hece ölçüsüyle yazılması

22 I. Mesnevilerde olay örgüsü, kişiler, zaman ve mekân unsurları bulunur.
II. Mesnevilerde ahenk unsurlarına yer verilmez.
III. Bazı mesneviler hem eğlendirmeyi hem de öğüt vermeyi amaçlar.
Yukarıdaki yargılardan hangileri doğrudur?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II D) I ve III E) II ve III

23 "Şair, mesnevisinde kendini herkesten üstün gören bir horozun başına gelenleri alaylı bir dille anlatır; horozun her kibirli davranışı onu biraz daha gülünç duruma düşürür."
Bu açıklamaya göre söz konusu eserle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Olaylar gerçekçi bir tarih anlatısıdır.
B) Kişileştirilmiş bir hayvan aracılığıyla insan davranışları hicvedilmektedir.
C) Kahramanın aşkı konu edilmiştir.
D) Dinî bir kişinin hayatı anlatılmaktadır.
E) Eser bir kahramanlık destanıdır.

24 Aşağıdakilerden hangisi mesnevi ile destanın **ortak** özelliklerinden biridir?

A) Anonim olmaları
B) Sözlü gelenekte oluşmaları
C) Hece ölçüsüyle yazılmaları
D) Kafiye düzeninin aa, bb, cc olması zorunluluğu
E) Olaya dayalı, anlatmaya bağlı metinler olmaları

25 Aşağıdaki tabloyu mesnevi ile fabl türlerini karşılaştıracak biçimde doldurunuz.

Ölçüt	Mesnevi	Fabl
Tanımı		
Kahramanları		
Amacı		

26 Bir şair, yıllara yayılan bir aşk hikâyesini binlerce beyitle anlatmak istemektedir.
Şairin, kafiye bulmakta zorlanmadan bu isteğini gerçekleştirebilmesi için beyitlerini hangi kafiye düzeniyle kurması gerekir?

A) aa, bb, cc, dd...
B) aa, ba, ca, da...
C) aaxa
D) abab, cccb, dddb...
E) aaaa, bbba, ccca...

27 Halk hikâyeleri ile mesneviler karşılaştırıldığında aşağıdakilerden hangisi **halk hikâyelerine** özgü bir özelliktir?

A) Aruz ölçüsüyle ve beyitlerle yazılması
B) Şairinin divan edebiyatı geleneğinden gelmesi
C) Her beytin kendi içinde kafiyelenmesi
D) Nazım ve nesrin iç içe kullanılması, âşıklar tarafından topluluk önünde anlatılması
E) Konusunun olay çevresinde gelişmesi

28 "Şair, mesnevisinin başında Allah'a ve Peygamber'e övgüler yazmış, sonra eseri niçin yazdığını anlatmış, en sonunda da okuyucudan dua isteyerek eserini bitirmiştir."
Bu açıklamaya göre mesnevilerle ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

A) Mesnevilerde belli bir düzene göre sıralanan bölümler bulunabilir.
B) Mesnevilerin tamamı aşk konuludur.
C) Mesnevilerde olay örgüsü bulunmaz.
D) Mesneviler hece ölçüsüyle yazılır.
E) Mesnevilerin şairi bilinmez.

29 Aşağıdaki eser–şair–konu üçlülerinden hangisi **doğru** verilmiştir?

A) Harnâme – Fuzûlî – hiciv
B) Leylâ vü Mecnûn – Ahmedî – kahramanlık
C) İskendernâme – Süleyman Çelebi – din
D) Vesîletü'n-Necât – Şeyhî – aşk
E) Yûsuf u Zelîhâ – Şeyyâd Hamza – aşk

30 Bugün bir yazar, "kibirli bir kişinin başına gelenleri" anlatmak istiyor. Bu yazar için **mesnevi** mi, **roman** mı daha uygun bir biçim olur? Gerekçeleriyle açıklayınız.

Takıldığın soruyu işaretle, konu özetine tekrar göz at. Başarılar!
Diğer konuların çalışma kâğıtları ve deneme sınavları: **maarifpdf.com.tr**